

Vass Laura (Révkomárom):

Kolonizáció Ekel község mellett az első köztársaság idején⁹⁹

I. BEVEZETŐ

Ekeli lakosként mindig foglalkoztatott, hogy hogyan és honnan kerültek a szlovákiai magyarság közé a szlovák telepesek. Ezért választottam szakdolgozatom témájául is az első Csehszlovák Köztársaságban végbemenő földreformot követő kolonizáció feldolgozását.

Az Alsó-Csallóközben található, közigazgatásilag Ekelhez tartozó Štúrová nevezetű kolónia történetét helyi forrásokra támaszkodva igyekeztem feldolgozni. Célom a település létrejöttét bemutatni a rendelkezésemre álló szakirodalom, községi jegyzőkönyvek, levéltári anyagok, községi és egyházi krónikák, valamint szóbeli jellegű források alapján. Adatközlőim már szüleiktől is sokat hallott az ide érkező telepesekről, hiszen az újonnan betelepülők foglalkoztatták a falu lakosságát, majd később maga is sok olyan dolgot megtapasztalt és megélt a kolóniával és annak lakosaival kapcsolatosan, amelyeket a jegyzőkönyvek, krónikák nem jegyeztek. Mind az adatközlőm, mind a felhasznált irodalom segítségével próbáltam feleleveníteni, rekonstruálni a két település, Ekel és Štúrová egymáshoz való viszonyát, egymáshoz tartozását, együttélését, konfliktusait.

Dolgozatom témáját két nagyobb fejezetben fejtem ki. Az első részben szükségesnek tartottam, hogy szóljak a két háború közti időszakban végbemenő a földreformról és a kolonizációról, hiszen a két dolog szorosan összefügg egymással. A kolonisták betelepítése megváltoztatta a magyarlakta falvak környékét. Ebből az elgondolásból kívánom bemutatni szülőfalum történetét, hogy a továbbiakban egyértelműbb legyen a falu és a kolónia közti viszonyok megértése, a község hozzáállása a telep követeléseire.

Alfejezeteket szenteltem Štúrová kolónia megszületésének körülményeire, amit az Ekelhez tartozó Margitmajoron hoztak létre. Bemutatom a kolóniára érkező első telepeseket, a lakosság önállóságra való törekvéseit, mindennapjait, a kolonista iskola létrehozását, a telepes gyerekek oktatását.

A feldolgozott iratokban a kolónia nevét illetően többféle változattal is talákoztam. Először Margitmajorként említik, majd a községi jegyzőkönyvek Štúrová nevet használtak, a Komáromi Járási Hivatal Šturovo helységnevet írt,

---

⁹⁹ Előadta még a „Helyi identitás és települési arculat” című konferencián 2017. február 24-én Mocsán, a Polgármesteri Hivatal tanácstermében.

de szerepelt még az iratokban a Šturova megnevezés is. Én mindvégig a mai formát, a Štúrová nevet használtam.

A történelmi és politikai szempontból egyaránt fontos, a felvidéki magyarságot érzékenyen érintő kolonizációról keveset tudunk. Igazából csak azt érzékeljük, hogy a magyarlakta falvak egynémelyikének szomszédságában szlovák telepek jöttek létre, melyek lakosai szlovák nemzeti identitásukat a mai napig megtartották, de hogy mikor és milyen körülmények között alakultak, azt ma már csak kevesen tudják. Ott vannak, megszoktuk őket. Ahhoz, hogy szülőfalum történetét, múltját megismerjem, megértsem, ismernem kell a község részévé vált kolóniáit is.

II. FÖLDREFORM ÉS KOLONIZÁCIÓ AZ ELSŐ CSEHSZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG IDEJÉN

II. 1. FÖLDREFORM

Közép- és Kelet-Európa számos országában – ott, ahol a nagybirtokrendszer működött – az I. világháborút követően földbirtokreformot hajtottak végre. Ahol mezőgazdaságilag kihasználatlan területek voltak, a földosztás fogalma ismeretlen volt.

A földreform indító okai főleg társadalmiak, és nem gazdaságiak voltak. Ezeknél a földbirtokreformoknál általában a nagybirtokok bizonyos területeiből – méltányos vételáron – az igénylő földmunkásoknak kisebb birtokokat osztottak ki. 13 országban¹⁰⁰ összesen 21,4 millió hektárnyi területet osztottak szét, ami a földosztó országok területének 11%-át tette ki.

Az 1918-ban véget érő világháború következményeképpen Európa térképe átrajzolódott. Az osztrák és a magyar hadsereg 1918 őszére teljesen összeomlott, az Osztrák-Magyar Monarchia kormánya 1918. október 27-én elismerte vereségét. Egy nappal később, 1918. október 28-án Prágában kikiáltották a Csehszlovák Köztársaságot. Október 30-án pedig a Szlovák Nemzeti Tanács által kiadott túrócszentmártoni deklaráció kimondta a szlovákok lakta területek csatlakozását az új államhoz. A szlovákok tehát az egységes cseh-szlovák nemzet részeként egy közös csehszlovák államban kívántak élni.

Az újonnan alakult Csehszlovák Köztársaság területén 1918 novemberében szociális jellegű lázadások törtek ki, amelyet többek között a háborús veszteség, az élelmiszerhiány és az egész Európán végigsöprő spanyolnátha okozott. Mindehhez hozzájárult még a magyar közigazgatás és a rendfenntartás teljes össze-

---

¹⁰⁰ Finnország, Észtország, Lettország, Litvánia, Kelet-Németország, Lengyelország, Csehszlovákia, Ausztria, Magyarország, Jugoszlávia, Románia, Bulgária, Görögország.

omlása is. Az általános elégedetlenség jelei – a magas élelmiszer árak és a fekete piac – egyre jobban megmutatkoztak.

1918-1919-ben a törvényhozás legfontosabb feladata a földkérdés megoldása volt. A lakosság nagy többségét alkotó parasztság a tervezetet kitörő örömmel fogadta, abban reménykedve, hogy helyzetüket megváltoztatja. Mint kiderült azonban az egész akció egyöntetűen az államhatalom nacionalista törekvéseit szolgálta.¹⁰¹

A földkérdés bizonyos mértékig nemzetiségi kérdés is volt, hiszen Csehországban a földtulajdon döntő részben német földbirtokosok kezében volt, Szlovákiában pedig jórészt magyar tulajdonban. A földreformmal kapcsolatos törvények meghozatalánál a törvényhozó szervek ügyeltek arra, hogy a reformnak ne legyen nacionalista jellege. A jogszabályok egyike se tartalmazott nemzetiségi korlátozást, a valóság azonban mégsem ezt tükrözte: a megvalósult földreform egyre inkább a nemzetállam kiépítésének egyik fontos eszközévé vált. Már az 1919-ben elfogadott *lefoglalási törvény* előre vetítette, hogy a földreform sikeres lebonyolításához még további, még újabb törvényekre lesz szükség. A földreform törvényének elfogadása ügyében egyeztetések folytak, és ennek eredményeképpen született meg egy kerettörvény, amely a földreform alapelveit rögzítette.¹⁰² Az 1919. április 16-án elfogadott 215/1919 számú úgynevezett *lefoglalási törvény* zárta az ország összes nagybirtokát. Eszerint nagybirtoknak számított a 150 hektárnál nagyobb mezőgazdasági termelésre alkalmas földterület, mint pl. szántóföldek, rétek, szőlők, illetve minden 250 hektárnál nagyobb egyéb földterület, független annak jellegétől. A törvény további paragrafusa értelmében (11. §) a tulajdonos a lefoglalt birtokából igényjogosult maradt 150 hektár mezőgazdasági, illetve 250 hektár egyéb jellegű földterületre.¹⁰³

Csehszlovákiában a földreformmal kapcsolatban közel 90 törvény és rendelet született. Ezek közül a legfontosabbak: 32/1918 Sb., 215/1919 Sb., 81/1920 Sb., 161/1920 Sb., 329/1920 Sb., 179/1924 Sb.¹⁰⁴

Jogi keretet a telepítéshez az 1920. január 30-án kelt 81/1920 számú törvénycikkely, az úgynevezett *kiutalási törvény* adta. E szerint „*a lefoglalt és átvett földtulajdont, amennyiben azt maga az állam nem tartja meg, a földhivatal osztja szét.*”¹⁰⁵ A jogszabály meghatározta azt is, hogy földet utalhatnak „*egyreszemélyeknek és pedig kisbirtokosoknak, zselléreknek, kisiparűzőknek, mező- és erdőgazdasági alkalmazottaknak és földbirtok nélküli személyeknek, és pedig*

¹⁰¹ Popély Gyula: Ellenszélben, Dunaszerdahely, 1995, Kalligram Kiadó, 159.

¹⁰² Simon Attila: Kolonizáció Dél-Szlovákiában a két világháború között. PhD Disszertáció, Pécs, 2005, 38.

¹⁰³ Popély Gyula: Ellenszélben, Dunaszerdahely, 1995, Kalligram Kiadó, 159.

¹⁰⁴ Gyönyör József: Terhes örökség, Bratislava, 1994, Madách-Posonium, 28.

¹⁰⁵ Törvények és rendeletek gyűjteménye, szerk.: Dr. Pálesch Ervin, In. A földosztási törvény (1920. január 30-i 81. gy.sz. törvény, mellyel az 1919. április 16-i 215. gy.sz. törvény 10§ értelmében a lefoglalt földtulajdon felosztási iránti rendelkezések kiadatnak, és a felosztott földtulajdonhoz való jogviszonyt szabályoztatik) I. rész. A felosztásról, Prešov 1920, Kósch, I. évf. 5. sz., 9. 10. ív.

különösen legionistáknak és a csehszlovák fegyveres erők hozzátartozóinak, valamint azok hátramaradottjainak, kik a hadiszolgálat következtében elesetek vagy meghaltak.”¹⁰⁶ E törvény alapján csak csehszlovák állampolgár igényelhetett földet, amely több ezer magyar nemzetiségű lakost hátrányosan érintett, hiszen „az 1921. évi népszámlálás Szlovákiában 13 414 rendezetlen állampolgárságú magyart sorolt a külföldiek kategóriájába”¹⁰⁷ Kivételt képeztek a külföldről hazatérő csehek és szlovákok. Nekik két év állt a rendelkezésükre, hogy megszerezzék csehszlovák állampolgárságukat.

A földreform végrehajtása az Állami Földhivatal hatásköre volt, amelyet szinte korlátlan hatalommal ruháztak fel. Szlovákiában az önálló földhivatal helyett körzeti földhivatalokat hoztak létre, amelyek a prágai Állami Földhivatal alárendelt testületei voltak. Működésük formális volt, a döntéseket Prágában hozták meg. A tanácsadó testületekbe nemzeti kisebbségi képviselő nem kerülhetett be.

A lefoglalásra kerülő nagybirtokok legértékesebb részeit magába foglaló maradvérbirtokok kiutalásáról kezdetben az Állami Földhivatal elnöksége, majd a kormányt alkotó legbefolyásosabb politikai pártok hoztak döntést.¹⁰⁸ A törvény szerint a földhivatal határozta meg, hogy a kiutalás magántulajdonba vagy bérletbe kerül. A hivatal inkább az önálló gazdaságok létrehozását szorgalmazta.

A földreform végrehajtása a csehszlovákiai magyarság szempontjából súlyos gazdasági és politikai károkat okozott, a földbirtoktörvény súlyos vagyonszétessel járt. Az itt élőket nagyon érzékenyen érintette a – nagy többségben – magyar tulajdonú nagy- és középbirtokok kisajátítása, feldarabolása. Ez által a déli területeken nagy számban élő, a mezőgazdasági nagybirtokon dolgozó munkások, cselédek, zsellérek elveszítették munkájukat, lakhelyüket, földönfutóvá váltak. Ők voltak azok, akik a hón áhított földből a legkisebb arányban részesültek. A földreform-törvény kedvezőtlen alakulása miatt az agrárpárt a magyarok szövatait ugyan elveszítette, viszont – pontosan a földreform segítségével – sikerült megszereznie a szlovák választók többségének támogatását.¹⁰⁹

1937. decemberéig Szlovákiában összesen 1 407 361 hektár földterület került lefoglalásra, ebből 507 176 hektár mezőgazdasági földterület volt. A lefoglalt területből az eredeti tulajdonosok 562 078 hektárt igényeltek vissza. Az 1931. december végén kelt kimutatás alapján még 154 758 hektárnyi lefoglalt földterület sorsáról nem döntöttek. 189 424 tulajdonos birtokába összesen

---

¹⁰⁶ Törvények és rendeletek gyűjteménye, szerk.: Dr. Pálesch Ervin, In. A földosztási törvény (1920. január 30-i 81. gy.sz. törvény, mellyel az 1919. április 16-i 215. gy.sz. törvény 10§ értelmében a lefoglalt földtulajdon felosztási iránti rendelkezések kiadatnak, és a felosztott földtulajdonhoz való jogviszonyt szabályoztatik) I. rész. A felosztásról, Prešov 1920, Kósch, I. évf. 5. sz., 9. 10. ív.

¹⁰⁷ Popély Árpád: Trianon etnikai következményei, különös tekintettel a magyar nyelvterület szláv kolonizálására. *Studia Caroliensia*, IV/2003 1-2. szám, 53.

¹⁰⁸ Simon Attila: Kolonizáció Dél-Szlovákiában a két világháború között. PhD Disszertáció, Pécs, 2005, 45.

¹⁰⁹ Gyönyör József: Terhes örökség, Bratislava, 1994, Madách-Posonium, 27.

690 525 hektár földtulajdon került. 290 453 hektár földterület – amely a kiutalt mezőgazdasági terület 42%-a – , kiskiutalás (30 ha alatti kiutalás) formájában került a 187 453 birtokoshoz. A kiskiutalások aránya elérte a 76, 6%-ot. Maradékbirtokot 621 esetben hoztak létre, melynek összterülete 74 654 hektár volt. Az összes kiutalt terület 47%-a, amely 325 000 hektárt jelentett, állami tulajdonba került. Míg országos viszonylatban a földreform céljaira a mezőgazdasági területek 20,46%-át foglalták le, addig a húsz, többségében magyarlakta déli járásban – például a majdnem színmagyar ógyallai, párkányi vagy komáromi járásban – ez az arány a 35%-ot is meghaladta.¹¹⁰

A földreform a húszas évek végére tulajdonképpen véget ért, bár a befejezés hivatalos dátuma 1933 volt. A földreform után a föld a magyar parasztság jelentős részét nem tudta eltartani.¹¹¹ Ennek ellenére elmondhatjuk, hogy – „*hála a csallóközi és a mátyusföldi magyar paraszt találékonyságának*” [Vígh Károly] – a kertészet, a paprika-, a gyümölcs- és a dinnyetermesztés révén a magyar parasztság számaránya az első köztársaság idején a mezőgazdaságban megnőtt. Felvirágoztatták a mezőgazdasági kultúrát.¹¹²

A Csehszlovák állam a földreformot összességében véve eredményesnek találta. 1927-ben maga a köztársasági elnök, T. G. Masaryk az államalakulat betetőzésének és tulajdonképpen megvalósításának nevezte. Kijelentette, hogy az államfordulat mellett ez volt az új köztársaság legnagyobb tette.¹¹³

II. 2. KOLONIZÁCIÓ

A csehszlovák földreform keretén belül Dél-Szlovákia számos területére cseh és szlovák telepéseket telepítettek. Ezt a folyamatot nevezzük kolonizációnak.

A kolóniák túlnyomó többségét a szlovák–magyar nyelvhatár stratégiai legfontosabbnak ítélt pontjain telepítették (pl. Szenc, Galánta, Komárom, Párkány, Losonc)¹¹⁴. Itt a földbirtokreform által elegendő lefoglalt földterület állt a jövőbeli telepések rendelkezésre. A mezőgazdaságra alkalmas földterületen kívül volt elegendő ivóvíz, megfelelő közút- és vasúthálózat. Ivan Daxner, a Szlovenszkói Telepítési Szövetkezet elnöke szerint ugyanis kiemelten kellett kezelni a stratégiai fontosságú útvonalakat. Ilyen a Pozsony – Érsekújvár vasútvonal, amelynek mentén a telepes falvak egész sorát hozták létre, de ugyanez figyelhető meg az Érsekújvárt Párkánnyal összekötő vasútvonal mentén is. Egészen a Dunáig valóságos telepezláncot hoztak létre. Sűrűn kolonizált terület volt a Ga-

¹¹⁰ Simon Attila: Kolonizáció Dél-Szlovákiában a két világháború között, PhD Disszertáció, Pécs, 2005, 49-50.

¹¹¹ Főleg Gömörtől Királyhelmeig.

¹¹² Vígh Károly: A szlovákiai magyarság sorsa, Budapest, [s. a.] Bereményi Könyvkiadó, 63.

¹¹³ Gyönyör József: Terhes örökség, Bratislava, 1994, Madách-Posonium, 27-28.

¹¹⁴ Popély Árpád: A Lévai járás etnikai arculata a csehszlovák telepítési politikai és a reszlovakizáció tükrében. Kisebbségkutatás 12. évf. (2003.) 1. szám, 10.

ram mente, bár itt olyan sok település nem alakult, mint a Csallóközben vagy a Mátyusföldön.¹¹⁵

Csallóközben a kolonizáció két nagy tömbje figyelhető meg: a pozsonyi hídfő kiépítését szolgáló felső-csallóközi, valamint a Komáromot nyugat felől záró alsó-csallóközi tömb. A telepítés délnyugati gócpontja Komárom környéke volt. Az így tudatosan elhelyezett kolóniák a stratégiai fontosságú Komáromot 1930-ra teljesen bekerítették, gyakorlatilag az etnikailag magyar területeket behálózták.¹¹⁶

Csallóközben a kolonizáció 1921-ben kezdődött. A telepítés első szakasza 1921-től 1923-ig tartott, a második 1924-től 1929-ig, amely a kolonizáció csúcspontját jelentette oly értelemben, hogy a kolóniák többsége ebben az időszakban jött létre. A telepesek részére kiutalt parasztgazdaságok nagysága 6-10 hektár – esetleg 15 hektár – között volt. Csallóközben ez a földterület átlagosan 17 hektár körül mozgott. Az érdeklődők száma olyan magas volt, hogy sok kérvényezőt el kellett utasítani. A magyarok területre érkezők Szlovákia és Morvaország északi részéről jöttek, de voltak amerikai, jugoszláviai, magyarországi, oroszországi és cseh reemigránsok és egykori legionáriusok is.¹¹⁷ Az Állami Földhivatal a földreform 1923 végéig tartó első szakaszában 32 nagybirtok területén 28 kolónia létrehozását tervezte. Ennek összterülete elérte volna a 14 ezer hektár nagyságot, ahova kb. 1000 családot telepítettek volna. Később azonban a kolonizáció felgyorsítása következtében csak az 1922-es évre több mint 17 ezer hektár (30 ezer kat. hold) kolonizációját tűzték ki célul.¹¹⁸

A Mezőgazdasági Tanács, a Csehszlovák Légiónyomozók Irodája, valamint az Állami Földhivatal széles körű segítséget nyújtott a telepeseknek. 1925 óta róluk külön hivatal is gondoskodott. A kolonistáknak nyújtott segítség legfontosabb formái közé tartozott az adóelengedés, a 33 évre szóló építkezési hitelek, az ingyenes építési felügyelet – lakó és gazdasági épületek felépítésére. A földterület megvásárlására nagyon jutányos állami hitellehetőséget biztosítottak, pl. a termőföld ára hektáronként 2000-3000 korona között mozgott. Támogatást kaptak még tenyészállatok, vetőmag, gyümölcsfák és gépek vásárlására, új utak építésére. A telepek hathatós segítségben részesültek a dohánytermesztést illetően, a termesztett dohányt pedig kedvező áron vették meg tőlük. A mezőgazdasági válság idején az állam a földre és a házra felvett adósságokat részben elengedte.¹¹⁹ Mégis számos esetben a hathatós segítség ellenére is a telepeseknek komoly nehézségekkel kellett megküzdeniük. Gyakorta a rossz termés, a természeti csapások, az állandó pénzhiány nehezítette életüket, de az eltérő gazdasági szokások, az idő-

---

¹¹⁵ Popély Árpád: Trianon etnikai következményei, különös tekintettel a magyar nyelvterület szláv kolonizálására. *Studia Caroliensia*, IV/2003 1-2. szám, 53.

¹¹⁶ Uo. 56-58.

¹¹⁷ Popély Árpád: Trianon etnikai következményei, különös tekintettel a magyar nyelvterület szláv kolonizálására. *Studia Caroliensia*, IV/2003 1-2. szám, 52.

¹¹⁸ Simon Attila: *Kolonizáció Dél-Szlovákiában*, PhD. Disszertáció, Pécs, 2005, 68.

¹¹⁹ Gyönyör József: *Terhes örökség*, Bratislava, 1994, Madách-Posonium, 26.

járási viszonyok miatt is nehezen alkalmazkodtak az itteni intenzívebb gazdasági tevékenységhez. A hegyvidékről érkezett kolonisták munkája az új körülmények között nehézségekbe ütközött. Az árvai földművesek magukkal hozták faszerszámaikat és kistermetű hegyvidéki lovaikat, amelyek a sík vidéken alkalmatlanok voltak. Mezőgazdasági ismereteiket jellemzi, hogy még a vetésforgót sem ismerték.¹²⁰

A kolóniáknak bizonyos alapfeltételekkel kellett rendelkezniük, mint például kiváló termőtalaj, bőséges ivóvíz, könnyen megközelíthető közút- és vasútvonal, valamint az, hogy a kolóniák lehetőleg – 4-5 fős csoportokban – egy időben jöjjenek létre. Megfelelő mezőgazdasági kultúrával, hagyománnyal a cseh- és morvaországi telepések, illetve a jugoszláviai szlovákok rendelkeztek. Az Állami Földhivatal fontosnak tartotta, hogy ezek a kolonisták mezőgazdasági tapasztalataikat átadják a kolónián élőknek, a földművelésben kevésbé jártas szlovák telepéseknek.

Ivan Daxner, a Szlovenszkói Telepítési Szövetkezet elnöke elégedetlen volt a telepítési akcióval. A kolonizáció hatékonysága érdekében úgy gondolta, hogy a szláv lakosságot lehetőleg önálló telepes falvakba kell tömöríteni. A telepes községek ne függjenek a környező magyarlakta falvaktól, hanem az önállóság megszerzésére törekedjenek. Gondoskodni kell azonban iskoláról, tanítói és jegyzői szolgálati lakásokról, a községházáról, óvodáról, templom felépítéséről és temetőről. Vigyázni kell arra is, hogy a magyar falvakba telepített szláv kolonisták számbelileg többen legyenek az őshonos magyar lakosságnál.¹²¹ Hogy ezek az elképzelések mennyire valósulhattak volna meg, több dologtól is függött, elsősorban az anyaközség gazdasági helyzetétől.¹²²

Fontos kérdés volt a gyermekek szlovák nyelvű oktatása. A szlovák iskolák létrehozását magyarlakta területeken a Szlovák Liga¹²³ indította meg. Iskolaalapító tevékenysége a húszas évek második felében lendült fel. Az 1928-as jubileumi év kapcsán kerültek átadásra az ún. *jubileumi iskolák* . A telepes községek névadását illetően arra törekedtek, hogy a telepek hivatalos szlovák településnevet kapjanak. A névadásoknál előtérbe helyezték a történelmi és irodalmi személyiségek neveit.¹²⁴

Az állami telepítések első szakaszát az Állami Földhivatal trencsénteplici körzeti hivatala koordinálta. A hivatal jelölte ki a telepítések helyét, és az választotta ki a kolonistákat is. A trencsénteplici körzeti földhivatal mellett műkö-

---

¹²⁰ Gyönyör József: Terhes örökség, Bratislava, 1994, Madách-Posonium, 27.

¹²¹ Popély Árpád: Trianon etnikai következményei a Felvidéken, különös tekintettel a magyar nyelvterület szláv kolonizálására. *Studia Carolinica*, IV/1-2 szám, 51.

¹²² Az általam vizsgált településen ebből az tervből az iskolán és a temetőn kívül más nem valósult meg. Az Ekelhez közeli Okánikovón is hasonló volt a helyzet.

¹²³ Szlovák Liga - Slovenská liga 1920. október 22-én alakult meg Pozsonyban a radikális szlovák értelmiségiek támogatásával. Társadalmi szervezet, melynek fő feladata volt, hogy Szlovákiának magyarok és németek által lakott területein szlovák iskolákat hozzon létre.

¹²⁴ Simon Attila, *Kolonizáció Dél-Szlovákiában*, PhD Disszertáció, Pécs, 2005, 104.

dő tanácsadó testület leszögezte, hogy a telepítés céljaira olyan birtokokat kell kijelölni, amelyek a szlovák nyelvterületből kinyúlnak, a déli államhatár felé pedig összefüggő sávot alkotnak. A valóság az volt, hogy azokat a birtokokat kolonizálták, amelyek tulajdonosaival az Állami Földhivatal meg tudott egyezni. Ennek következményeképpen sok esetben a tervezettnél rosszabb minőségű, gazdálkodásra alkalmatlan termőföldeken alapítottak kolóniákat.

Az állami kolonizáció mellett megkezdődött az ún. magánkolonizáció is, melyet a lefoglalási törvény 7. paragrafusa, az ún. rövidített kiutalási eljárás tett lehetővé. Ennek alapján a birtok a nagybirtokosok és a kolonisták közötti adásvétel útján cserélt gazdát. Mindehhez azonban az Állami Földhivatal jóváhagyása kellett. Az adásvételi szerződésbe az oszthatatlan telepesbirtokokra vonatkozó tulajdonjogi korlátozások is bekerültek.¹²⁵ Az oszthatatlan parasztgazdaságok különféle jogi megkötések alá kerültek. Amellett, hogy oszthatatlanok voltak, a hivatal a visszavásárlás jogát fenntartotta magának, de eladni és megterhelni is csak a földhivatal engedélyével lehetett. Ezekkel a megkötésekkel elsősorban azt akarták meggátolni, hogy a kolonista birtokok ne aprózódjanak fel, és – adásvétel útján – ne kerülhessenek vissza magyar tulajdonosok kezébe.¹²⁶

A létrejött 128 magán és állami kolónián összesen 3 288 család telepedett le. Ez kb. 20 ezer főt jelentett, a korabeli családokra átlagosan 6 főt számítottak. A kolóniák összterülete meghaladta a 44 ezer hektárt, az egy telepesre eső terület – a közös tulajdont is beleszámítva – pedig valamivel több mint 13 hektár volt.¹²⁷

Összességében a szlovák politikai vezetés elégedetlen volt a kolonizáció eredményeivel. A ráfordított energia és pénz nem hozta meg a hozzáfűzött eredményeket, ahhoz azonban elegendő volt, hogy az 1918 előtt tisztán magyar lakosságú Csallóköz etnikai arculatát sikerült részben megváltoztatnia.¹²⁸

III. TELEPÍTÉS EKEL KÖZSÉG MELLETT

III. 1. EKEL RÖVID TÖRTÉNETE

Ekel mintegy ezeröttszáz lelket számláló kis település a Csallóköz keleti részében, Komáromtól 18 km-re északnyugati irányban. A község határának északi részén terül el Štúrová település, melyet 1922-ben, az Öreg-réten, Margitmajoron, a csehszlovák állam építtetett morva, szlovák és cseh telepeseknek. A község déli szomszédja a Nagykeszihez tartozó, szintén a húszas években az ún.

---

¹²⁵ Simon Attila: Kolonizáció Dél-Szlovákiában, PhD Disszertáció, Pécs, 2005, 69-72.

¹²⁶ Uo. 40.

¹²⁷ Uo. 141.

¹²⁸ Vadkerty Katalin: Utószó. In. Machnyik Andor: Csallóköz. Pozsony, 1993, Kalligram Könyvkiadó, 213.

Eklipusztán alapított Okánikovo nevű telepesfalu. Nyugatról Nemesócsával, északról Megyerccsel, keletről Felaranyossal határos.

A község neve nem mindig Ekel volt, hívták *Ökülnek*, majd *Ekülnek*. Az Ekel vagy Ekli nemzetség azonos a Kaptán (Katapán, Koppán) nemzetséggel. Az egyes évszázadokból fennmaradt örököslevelek és adásvételi szerződések említik így a falu nevét.

Az ekeli református egyház legrégebbi jegyzőkönyveiben említést tesznek arról, hogy a XIII. században már volt itt eklézsia, és abban szolgált egy Farkas nevű pap. Az első írásos emlék a községről 1229-ből származik. Egy 1268. évi feljegyzés szerint *Villa Ekel* környéke csupa mocsár volt. Ezt bizonyítja a kavicssos altalaj és azok a hajódarabok, melyeket a *Dorostya* és a *Szántóér* nevű hátrészekben találtak. Ekel soha nem volt török kézen, ez a mocsaras, nehezen megközelíthető vidéknek köszönhető.

A reformáció korán érintette a falut. A református egyház az 1613-ból származó úrasztali kelyhet a mai napig használja. Itt lelkészkedett az egyházkerület élén álló Száky János szuperintendens, akit megvádoltak a reformáció, a kálvinista tanok terjesztésével, és Komáromban a Szentháromság téren 1672. szeptember 1-én máglyán elégettek.

A falut 1763-ban erős földrengés rázta meg, melynek során megrongálódott a katolikus templom is. Állandó árvizek, tűzvészek sújtották a települést ebben az évszázadban. Ám nemcsak természeti katasztrófák voltak, hanem jelentős események is történtek a faluban. 1776. október 26-án itt, Ekelen született *Vajda Julianna*, a magyar felvilágosodás legnagyobb költőjének, Csokonai Vitéz Mihálynak múzsája, szerelmi költészetének Lillája.

A község református iskolája 1789-re készült el, a mai napig áll – ez a község legrégebbi megmaradt épülete –, majd 1801 és 1804 között felépült – klasszicista stílusban – a református templom és parókia is. 1816-ban született az az elhatározás, hogy a gyülekezetnek új katolikus templomot, parókiát és mesterházat¹²⁹ kell építeni. A klasszicista stílusú templom építését egy régi román kori kápolna helyén kezdték, és 1830-ban fejezték be. A templom a falu védőszentjének, Szent Ágostonnak a nevét viseli. A terveknek megfelelően elkészült a plébánia, valamint a római katolikus iskola a kántor-tanítói lakással együtt. Így a falu lakossága vallási hovatartozás szempontjából elégedett lehetett, hiszen „mind a reformátusoknak, mind a katolikusoknak saját anyaszentegyházuk és iskolájuk [volt].”¹³⁰

Vajda Júlia mellett Ekel további híres szülöttje, „a reformátusok papja ... a derék Hetényi János, magyar akadémiai rendes tag s többször koszorúzott író.”

¹³¹ Hetényi János 1823-tól egészen haláláig, 1853-ig volt a község lelkésze. Foglalkozott történetírással, gazdaságpolitikával, pedagógiával és filozófiával, 1836-tól a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1840-től vidéki rendes tag-

¹²⁹ Kántor-tanító lakás.

¹³⁰ Fényes Elek: Komárom vármegye leírása (1848). Pozsony, 1994, Kalligram Kiadó, 146.

¹³¹ Uo. 146.

ja volt.¹³² Kiváló és példamutató munkásságára, szellemiségére a község lakói máig büszkék, emlékét az évente megrendezendő Hetényi János Napokon őrzi a falu.

Az 1848 és 1849-es forradalom és szabadságharc évei nem hagytak fellelhető nyomot a falu történetében. A századvég 90-es éveiben, pontosan 1890. január 1-én megalakult Ekelen a tűzoltóság, a millennium évében, 1896-ban pedig elkészült a falu vasútállomása.

Az első világháború Ekelről is szedte áldozatait. A háború végeztével itt is, mint mindenütt, káosz uralkodott. Egyrészt „*a munkától elszokott emberek nem akartak itthon dolgozni, egész napokon át csak gyűlések és tanácskozások folytak, egymást uszították a másik ellen.*”¹³³

Másrészt pedig az eddig csak bizonytalan sejtések kezdtek megvalósulni. A cseh csapatok elfoglalták Magyarország északi részét, a Felvidéket. A cseh katonaság szinte puskalövés nélkül megszállta az egész Csallóközt. „*Határvonalat húztak, a hidakat a Dunán lezárták, az eddigi pénzeket lebélyegezték, s már hirtelen kelt, hogy új ország alakul, és mi többé nem Magyarország, hanem Csehszlovák ország lakói leszünk, megdermedtek az emberek, lehetetlennek tartották...*”¹³⁴

A községi képviselő-testület jegyzőkönyve már utalt a bekövetkezendő cseh megszállásra, és utasítást adott, hogy az ellátatlan lakosságot gabonával lássák el.¹³⁵

Az újonnan alakult Csehszlovák Köztársaság 1920 áprilisában parlamenti választásokra készült. Az egyházi krónika szerint a község lakossága 45%-ban szociáldemokratákra adta le szavazatát.¹³⁶ Ez a meghökkenítő szám magyarázatra szorul: a választások kimenetelét nagyban befolyásolta a háborút követő rossz gazdasági és szociális helyzet, valamint a magyar pártok felkészületlensége. Nem sokkal ezután került sor a Trianoni békeszerződés aláírására, amelyre a korabeli krónikában így emlékeznek: „*A békeszerződések jóváhagyása ... [meg]történt, és végérvényesen a területek a Csehszlovák államhoz csatoltak.*”¹³⁷

A harmincas évek elején a gazdasági helyzet rosszabbodott, melynek következtében megnőtt a munkanélküliek száma. Az 1931-es esztendő rossz termést hozott, nagy ínségre volt kilátás. A szegénység juttatta egyeseket arra a

---

¹³² Pogrányi József: Tudós Hetényi János és kora. Budapest 1908, Apolló irodalmi r.t. 50.

¹³³ Historie Parochiae. Ekel, 1927. 1918-as év, a lap számozatlan. Az ekeli plébánia egyházi krónikáját Benye Ferenc (1887-1962) mint a falu plébánosa 1927-től 1933-ig vezette. Több éven keresztül volt a községi képviselő-testület tagja, a falu kulturális életének megteremtője. A Historia Parochiae-ban nemcsak az egyházzal kapcsolatos ügyeket, megfigyeléseket jegyezte fel, hanem figyelemre méltók a korabeli életről szóló, a kor hangulatát hűen tükröző írásai is.

¹³⁴ Benye Ferenc: Historie Parochiae. Ekel, 1927. 1919-es év, a lap számozatlan.

¹³⁵ Ekel község képviselő-testületi közgyűlés jegyzőkönyve. 1919. március 5., 1. kg. 1919 sz.: 1450 köz.

¹³⁶ Benye Ferenc: Historie Parochiae. Ekel, 1927. 1920-as év, a lap számozatlan.

¹³⁷ Uo.

gondolatra, hogy a faluban megalakítsák a hitelszövetkezetet, melynek igazgatója Benye Ferenc esperes-plébános volt.

A rossz gazdasági viszonyok ellenére a református hívek adakozásából 1932-ben felépült a két tantermes iskola, amelyben a nyolcvanas évek közepéig folyt az oktatás. Az 1830-ban épült katolikus iskola 1938-ban leégett. Az első világháború áldozatainak mindkét templomban emléktáblát helyeztek el a hívek.

III. 2. EGY TELEPÜLÉS SZÜLETÉSÉNEK KÖRÜLMÉNYEI

Štúrovát az 1919-ben meginduló földreform és az ezt követő kiutalási törvény következményeként hozták létre 1922-ben az Ekelhez tartozó Margitmajorban, (néhány dokumentumban előfordult *Zsemlékes* néven is¹³⁸).

A település az anyaközségtől öt kilométernyi távolságban, az alsócsallóközi tanyavilág, az úgynevezett „*riték*” közé beékelődve, Komárom irányában terül el.

A telepet a volt Fehérváry, Malcolm (Malkowecz Gyuláné) és Singer birtok, ill. a Nagylél r.t. birtokainak egy részén alapították. Egy 1923-ban írott községi jegyzőkönyv szerint az első telepesek 1922 tavaszán érkeztek. Margitmajorban telepedtek le, amely állami kolónia volt. Az 1922-es községi jegyzőkönyvekben azonban nem szerepelt feljegyzés az érkező telepesekről, holott más szakirodalom már utalt arra, hogy azon évben a falu területére idegeneket telepítettek.¹³⁹ A községi krónikát vezető Nagy István, a református iskola tanítója 1933-ban, tíz év távlatából pontatlanul emlékezett a telepítés időpontjára. Valószínűleg ezért írhatott egy évvel későbbi dátumot: „*Ekelhez tartozik Štúrová, a község észak-keleti határában, szlovák és morva lakosaival a Kánya-féle birtokon. A fordulat után, 1923-ban és 1928-ban jöttek ide.*”¹⁴⁰

Hogy a korabeli jegyzőkönyvekben és krónikákban miért ilyen szűkszavúan írtak ill. nem írtak a telepesek érkezéséről, ma már aligha tudhatjuk meg. A magyarázat talán az, hogy a két településnek, az anyaközségnek és a telepesek által lakott kolóniának alig volt kapcsolata egymással, esetleg a kialakult helyzetet csupán ideiglenesnek tekintették.

Az 1922 tavaszán érkező tizenkilenc család 225 holdon gazdálkodhatott. A telepesek nagy része Cseh- és Morvaországból, illetve Szlovákia északi részéről érkezett. Néhány család, Hliva Ondrej, Širka Juraj, Mend'an Ján, Francisty

---

¹³⁸ Vö.: Varga Kálmán: Telepesfalvak, kolóniák Komárom környékén, Regio. 1992. 2. 61.old. – Saját megj.: Varga Kálmán helytelenül nevezi meg Margitmajort Zsemlékesnek, ugyan Ekelhez tartozó földterület, de nem azonos Margitmajossal, a mai Štúrovával.

¹³⁹ Vö.: Vadkerty Katalin: Utószó. In. Machnyik Andor: Csallóköz. Pozsony, 1993, Kalligram Könyvkiadó, 221.

¹⁴⁰ Kulcsár Cecília-Kulcsár Nándor: Községi Krónika. Ekel, 1980, 75/1980 közs. határozat, 36-37.

Michal, Maglovsky Pavel és Ožváth Ondrej viszont a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságból érkező reemigránsok voltak.¹⁴¹

A későbbiekben a kolónia 730,3 hektárnyi területre bővült, 39 telepes jutott ott birtokhoz. A telepen élők között 2 magyar nemzetiségű is volt, akik 3 hektár alatti területet műveltek, 23 telepes 3 és 20 hektár közöttit, 14 telepes pedig 20 hektár feletti földterületet. A 39 telepes nemzetiségi összetétele a következő volt: 2 magyar, 18 szlovák és 19 cseh. A kolónián 1930-ban 186 személy élt,¹⁴² bár a vizsgált időszak két évtizedében többször is megváltozott a település lakosainak száma¹⁴³ és összetétele.

A telepesek név szerinti felsorolása:

Blaho Pavel, Csicsai Vendelín, Ďalák Ján, Ďuriš Samuel, Dohnal Jozef, Forgács Michal, Haška Kliment, Havránek František, Irovský Rudolf, Janča František, Kohún Ján, Kohún Pavel, Kohún Pavel ifj., Koneček Ján, Koneček Ján ifj., Kunda Samuel, Kylian Štěpan, Lorenc František, Matula Jozef, Měsíček František, Mihalík Daniel, Mihalík Ján, Mihalík Petr, Mihalíková Kateřina, Mrkuš Ján, Ožváth Ondrej, Pazdera Ján, Pečen Štefan, Pelikán Alois, Plachý Antonín, Plachý František, Plachý Hynek, Plachý Jozef, Svršek Gustav, Svršeová Zuzana, Širka Juraj, Žiška Daniel.¹⁴⁴

A kolónián már 1922-ben megkezdődött a telepesek házainak építése. Erre utal az Ekel község nevében 1924-ben kiállított községi tanúsítvány, mely a következőket tartalmazza: Az alulírott községi tanács becsületbeli nyilatkozatot adott arról, hogy Pavel Blaho telepes, ekeli lakos, Margitmajor területén 1922 májusában házépítésbe kezdett, és az építkezést 1922 októberében befejezte, házszáma 215. Egyúttal tanúsítják azt is, hogy a nevezett telepes ezen ház építésére az engedélyt csak 1923-ban kérte, amelyet a Komáromi Járási Hivataltól meg is kapott. Az építkezési engedély száma 6204/923. Kelt Ekelen, 1924. április 22-én. Aláírás: Kiss Péter bíró.¹⁴⁵ Ilyen tanúsítványokat további házszámokra, az előzőleg már felsorolt telepesek nevére állítottak ki¹⁴⁶.

A Szlovenszkói Telepesek Építkezési és Lakásszövetkezete pozsonyi székhellyel¹⁴⁷ 1931-ben kelt levelében az Ekeli Községi Hivatalhoz olyan ügyben fordult, hogy 1922 és 1923 között 22 telepesnek épített házat gazdasági épületekkel együtt, ám a Komáromi Járási Hivatal csak 20 házra adta ki az engedélyt.

---

¹⁴¹ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1923. december 6., 93. kgy 1987/923 k. sz.

¹⁴² Simon Attila: Kolonizáció Dél-Szlovákiában. PhD Disszertáció, Pécs, 2005. 170.

¹⁴³ A településnek a jelenlegi községi lakossági jegyzék alapján 101 lakosa van.

¹⁴⁴ Vadkerty Katalin: Utószó. In. Machnyik Andor: Csallóköz. Pozsony, 1993, Kalligram Könyvkiadó, 221-222.

¹⁴⁵ Štátny archív v Nitre, pobočka Komárno, Obecne svedectvo, fond: Notársky úrad v Ekli (NÚE) 2197/1932, 4. doboz

¹⁴⁶ Ján Ďalák – 213-as házszám, Daniel Žiška – 216-os házszám, Pavel Kohuň – 217-es házszám, Katarina Michalíková – 220-as házszám, Zuzana Svrčeková – 221-es házszám, Samuel Kunda – 222-es házszám, Ondrej Ožváth – 226-os házszám.

¹⁴⁷ Stavebné bytové družstvo kolonistov na Slovensku, Bratislava

Ennek az ügynek a tisztázásában kérték a hivatal segítségét, valamint az építkezési engedélyek 1923-ra visszamenőleges kiállítását.¹⁴⁸

A 22 ház a gazdasági épületekkel két fázisban építették. 1922-ben készült el kilenc ház, amelynek tulajdonosait az előbbieken már felsoroltam Francisty Michal kivételével, akinek községi tanúsítványa hiányzott. A második fázisban, 1923-tól 1924-ig, 13 ház épült fel szintúgy gazdasági épületekkel együtt.

A kolonista házak teljesen eltértek a Csallóköz e vidékére jellemző épülettípusaitól. Ezek a házak jóval nagyobbak és korszerűbbek voltak mint az anyaközségben lévő házak többsége. A település házaira jellemző, hogy az épület utcai frontján kettő ill. három ablak volt. A lakórészhez – általában két szoba és konyha – szorosan kapcsolódtak a gazdasági épületek: istálló, ólak és a széna tárolására szolgáló pajta. A házak téglából épültek, magas sátortetővel, amelyet cseréppel fedtek. A mai napig ez a szerkezetípus maradt fenn.

A településnek csak egyetlen utcája volt. A kolóniának se temploma, se községi hivatala nem épült, de a kezdetektől fogva külön temetője volt. A telepesek soha nem temetkeztek Ekelén. Štúrová központjában vasszerkezetű harangláb található, amelyet a helyi evangélikus hívek állítottak 1933-ban.¹⁴⁹

A húszas évek közepe táján felvetődött a Telepítési Hivatal részéről, hogy az újonnan létesített kolóniák kapjanak „csehszlovák” településnevet. Egész Csehszlovákia-szerte előtérbe kerültek a történelmi és irodalmi vonatkozású személynévek. Így lett Margitmajorból Štúrová, amelyet a település 1926-tól visel.

III. 3. ISKOLA – OKTATÁS

Az anyaközségnek két magyar tannyelvű felekezeti iskolája volt, református és római katolikus. A faluba telepes gyerekek soha sem jártak iskolába. Štúrová 1929-ben kapott korszerű kétosztályos iskolát, előtte az egyik telepes, Kylian Štěpan házában folyt a tanítás.¹⁵⁰

A községi jegyzőkönyvben 1925-ben tettek először említést a kolonista iskoláról, amikor is a bíró 15 kocsit adott – térítésmentesen – a margitmajori telepen lévő iskola árnyékszéke építéséhez.¹⁵¹ Ebből azt következtethetjük, hogy a kolóniának volt iskolája, ha még ideiglenes is, mert az új és korszerű jubileumi iskola csak 1929-ben készült el, amelyet a Szlovák Liga építtetett. A régi iskola épülete ma is áll, jelenleg a szövetkezet irodája működik benne.

A község iskoláinak az 1926/1927-es tanévben jelentést kellett leadniuk a községi hivatalnak arról, hogy a tanköteles gyermekek látogatják-e intézményüket. E jelentést a štúrovái állami népiskola is leadta, amelyben az iskola tanítója,

---

¹⁴⁸ Štátny archív v Nitre, pobočka Komárno, Povolené stavby, fond: NÚE 2197/1932, 4. doboz

¹⁴⁹ Özv. Bohos Józsefné szíves közlése által.

¹⁵⁰ Kulcsár Cecília – Kulcsár Nándor: Községi Krónika, Ekel, 1980, 75/1980, hat. 36-37.

¹⁵¹ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1926. december 5. 106 kg/925

Otto Bajmóczy arról számolt be, hogy négy gyermek kivételével a telep minden iskolaköteles gyermekét beíratják. Megjegyzi azonban, hogy az említett tanév megkezdésével már ők is látogatták az iskolát.¹⁵²

Még ebben a tanévben, 1927. március 31-én, a štúrovái állami elemi iskola gondnoksága tárgyában ült össze a képviselő-testület, amely azt a határozatot hozta, hogy az iskola fenntartásához kötelesek hozzájárulni „*a volt Margitmajor és Zámoly puszta addig már felosztásra, vagy még ezután felosztás alá kerülő területén lakó összes telepesek az ezen területen fekvő föld és birtokuk arányában...*”¹⁵³ Tehát a štúrovái telepeseknek hozzá kellett járulniuk birtokuk nagysága szerint iskolájuk fenntartásához, ugyanúgy mint az anyaközségben a két felekezeti iskolának.

A kolóniának – a falusi iskolával egyetemben – évente jelentést kellett leadnia az iskolaköteles gyermekek számát illetően. Az 1929/30-as tanévre vonatkozó jelentésben¹⁵⁴ 30 iskolaköteles gyermek szerepelt, de közülük csak 24-en kezdték meg az oktatást, mivel három gyermek az ekeli református népiskolát látogatta, ketten Komáromba, egy magyar gyerek pedig Békére¹⁵⁵ járt iskolába. Ebben a jelentésben az iskolakötelezettségen kívül szerepelt még a tanuló vallási hovatartozása, a születési helye, az illetősége, valamint a gyermek édesapjának neve és foglalkozása.

1. számú táblázat: Iskolaköteles gyermekek Štúrovában az 1929/30-as tanévben

Sorszám	Gyermek neve	Szület. ideje	Születési helye	Vallása	Illetősége	Apa ill. anyja neve, foglalkozás, házsám	Hova jár a gyermek iskolába?
1.	Štefan Jány	1923	Litnianská	róm.kat.	Litnianská	Štefan Jány kereskedő, 263.	Štúrová
2.	Františka Pazderová	1921	Nenkovice	róm.kat.	Nenkovice	Jan Pazdera földműves, 266.	Štúrová
3.	Anna Pazderová	1916	Nenkovice	róm.kat.	Nenkovice	Jan Pazdera földműves, 266.	Štúrová
4.	Anastázia Plachá	1918	Žarošice	róm.kat.	Žarošice	Antonín Plachý földműves, 267.	Štúrová
5.	Jan Mrkus	1920	Vresovice	róm.kat.	Vresovice	Jan Mrkus földműves, 269.	Štúrová
6.	Maria Mrkusová	1918	Vresovice	róm.kat.	Vresovice	Jan Mrkus földműves, 269.	Nankovice Morava
7.	Karol Dohnal	1920	Kostolec	róm.kat.	Kostolec	Jozef Dohnal földműves, 270.	Štúrová
8.	Hedvika Mesíčková	1917	Kostolec	róm.kat.	Kostolec	František Mesíček földműves, 272.	Štúrová

¹⁵² Štátny archív v Nitre, pobočka Komárno, Výkaz školopovinných detí, fond: NÚE 2132/1926, 2. doboz.

¹⁵³ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1927. március 31., 5 kgy. 253/927 sz.

¹⁵⁴ Štátny archív v Nitre, pobočka Komárno, Súpis školopovinných dietok v školskom roku 1929-30 v Štúrovam, fond: NÚE 1286/1929, 3. doboz.

¹⁵⁵ Mierovo – Dunaszerdahelyi járás.

9.	Jozef Kylian	1916	Čadca	róm.kat.	Čadca	Štefan Kylian földműves, 275.	Štúrová
10.	Jan Pari	1923	Čadca	róm.kat.	Čadca	Karol Pari béres, 278.	Štúrová
11.	Jozef Pari	1921	Čadca	róm.kat.	Čadca	Karol Pari béres, 278.	Štúrová
12.	Anna Ožváthová	1919	Kysáč	evang.	Kysáč	Ondrej Ožváth földműves, 282.	Štúrová
13.	Antonín Janča	1918	Krumovíz	róm.kat.	Krumovíz	František Janča földműves, 290.	Štúrová
14.	Metodej Janča	1916	Krumovíz	róm.kat.	Krumovíz	František Janča földműves, 290.	Komárom
15.	Maria Plachá	1918	Žarošice	róm.kat.	Žarošice	Jozef Plachý földműves, 277.	Komárom
16.	Božena Lorencová	1922	Bohumilice	róm.kat.	Bohumilice	František Lorenc földműves, 291.	Štúrová
17.	Jan Lorenc	1918	Bohumilice	róm.kat.	Bohumilici	František Lorenc földműves, 291.	Štúrová
18.	Jozef Lorenc	1916	Bohumilice	róm. kat.	Bohumilice	František Lorenc földműves, 291.	Štúrová
19.	Kveta Ďalaková	1923	Hybbe	evan g.	Hybbe	Jan Ďalák földműves, 294.	Štúrová
20.	Fedor Ďalák	1921	Hybbe	evan g.	Hybbe	Jan Ďalák földműves, 294.	Štúrová
21.	Jan Ďalák	1920	Hybbe	evan g.	Hybbe	Jan Ďalák földműves, 294.	Štúrová
22.	Miloš Ďuriš	1923	Ekel	evan g.	Ekel	Samuel Ďuriš földműves, 295.	Štúrová
23.	Božena Ďurišová	1921	Hybbe	evan g.	Hybbe	Samuel Ďuriš földműves, 295.	Štúrová
24.	Anna Blahová	1923	Myjava	evan g.	Myjava	Jan Blaho földműves, 296.	Štúrová
25.	Adela Žiškova	1921	Hybbe	evan g.	Hybbe	Daniel Žiška földműves, 297.	Štúrová
26.	Julius Žiška	1919	Hybbe	evan g.	Hybbe	Daniel Žiška földműves 297.	Štúrová
27.	Maria Oláhová	1916	Ekel	re- form.	Ekel	Michal Olah béres, 292.	Ekel
28.	Gizela Olahová	1918	Ekel	re- form.	Ekel	Michal Olah béres, 292.	Béke
29.	Alexander Olah	1921	Ekel	re- form.	Ekel	Michal Oláh béres, 292.	Ekel
30.	Juliana Olahová	1923	Ekel	re- form.	Ekel	Michal Oláh béres, 292.	Ekel

Az anyaközség az iskolák kiadásaihoz nem tudott hozzájárulni, de a szegénysorsú gyermekek tanszerekkel való ellátását 300 koronával támogatta. Ezt a segítyt nagyon sokan kérték, mind az ekeli, mind a štúrovái iskolás gyermekek szülei közül. Egy évvel később a képviselő-testület ezt a támogatást 200 koronára csökkentette azzal az észrevétellel, hogy Štúrovában a szülők kérelmüket kevésbé indokolták meg az ottani rossz viszonyokra hivatkozva mint az anyaközségben, ahol ténylegesen nagyszámú szegénysorsú iskolás gyermek élt.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1932. március 22. 32/932. kgy., 248/32 adm.sz.

A községi jegyző iskolákról szóló jelentésben felsorolja a községben található tanintézményeket: a fejezet elején már említettem egy római katolikus és egy református magyar tannyelvű kétosztályos népiskolát, valamint a kolónia szlovák tannyelvű népiskoláját. Az irat említést tesz egy egyosztályos községi iskola létrehozásáról is 1934-ben, ám megjelölve nincs, hogy az milyen tannyelvű lett volna. A kor történelmi háttéréből kiindulva, valamint tudva azt, hogy a telep falvak önállósági törekvései ekkorra már felgyorsultak, (maga a jegyző is úgy ír Štúrováról mint „*leendő község*“-ről) nagy valószínűséggel a két felekezeti magyar tannyelvű iskola mellé egy szlovák tannyelvű iskola felállítását tervezték.¹⁵⁷

III. 4. A KOLÓNIA ÖNÁLLÓSÁGRA VALÓ TÖREKVÉSEI

Az 1922 tavaszán a Margitmajorba települő kolonisták már 1923-ban – önállósodási törekvésüknek hangot adva – kérésüket a községi képviselő-testület elé terjesztették.

Daniel Michalik és Ondrej Hliva a margitmajori kolonisták nevében, 1923. december 6-án kérték először a telep önállóvá válását. A községi jegyző javasolta a kérelem elfogadását, mert tudomása szerint Margitmajor és a Malkowecz Gyuláné tulajdonát képező Zámoly puszta (összesen 800 kat. hold ingatlan) további felosztásra kerül. Így a tervezendő község gazdaságilag biztosítani tudná megélhetését, feladatának képes lenne megfelelni. A községi bíró azonban a jegyző javaslatával szemben az önállósodás ellen tiltakozott, mert szerinte a különválás éppenhogy gazdasági szempontból lehetetlen. Arra hivatkozott, hogy „*tudomása szerint csupán 19 birtokos szlovák telepés között osztottak fel 225 kat. hold ingatlant, az ingatlan többi része felosztva még nincs. Szinte lehetetlen, hogy 19 birtokos 225 kat. hold ingatlannal önálló községet alakítana.*“¹⁵⁸

A községi előljáró azt is megjegyezte, hogy az önállósodás azért sem kivitelezhető, mert a két terület – Margitmajor és Zámoly puszta – nem összefüggő birtokok. Érvként hozta fel azt is, hogy a „*régi*“ részt, ahol számos magyar nemzetiségű birtokos lakik, elszakítanák a falutól, így beleolvasztanák őket a szlovák telepések tervezett községébe.¹⁵⁹

Mindehhez hozzájárul az is, hogy Ekel ugyan 6300 kat. holddal bírt, de így is csak a pótlások kivetése által tudott csak fennmaradni. Akkor egy 800 kat. holddal rendelkező község vajon képes-e megfelelni az önállósággal járó

---

¹⁵⁷ Vö.: Štátny archív v Nitre, pobočka Komárno, Výkaz škôl, fond: NÚE 3826/1932, 4. doboz.

¹⁵⁸ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1923. december 6., 81 kgy.1739/923 sz.

¹⁵⁹ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1923. december 6., 81 kgy.1739/923 sz.

terhekkel? A képviselő-testület a margitmajori kolonisták önálló községgé válását tehát elutasította. Ez után pár évnyi csend következett az önállósági törekvéseket illetően. Ennek egyik oka az lehetett, hogy az önállósági harc szószólója, a telepések képviselője, Ondrej Hliva, több társával együtt elhagyta a telepet. Őket többen is szeretnék volna követni, volt aki el is hagyta Štúrovát, volt olyan is, aki végül mégiscsak maradt. Hogy az akkori időkben mi lehetett a magyarázata az elvándorlásnak, annak, hogy a kolonisták nagy része el akarta hagyni a kolóniát, szóbeli adatközlőm úgy emlékszik vissza, hogy leginkább az egymást követő rossz termések, a hiányzó tőke, a nagyfokú tapasztalatlanság, a rossz utak kedvetlenítették el őket. Elkeseredettségükhöz hozzájárult az is, hogy a kormány által beígért túlzott nagy remények nem valósultak meg, hogy mindvégig idegennek érezték magukat ebben a színmagyar környezetben. Bár beilleszkedésüket a helyi közösség, illetve a képviselő-testület sem könnyítette meg, diszkriminálásra szó sem volt. Sőt, mindig a telepések álltak elő olyan kérésekkel, követelésekkel, amelyek kivitelezhetetlenek voltak, hiszen a község költségvetését évekre felborították volna.¹⁶⁰

A húszas évek végén, miután a kolónián a helyzet némileg rendeződött, újra feltűnt a községi jegyzőkönyvben az önállóságra való törekvés. A képviselő-testület Štúrová önállóvá válásához azonban most sem járult hozzá azon okból kifolyólag, hogy az iratokhoz a megfelelő térképet nem csatolták hozzá.¹⁶¹

Négy évvel később újra próbálkoztak a štúrovái telepések, és kérvénnyel fordultak az anyaközségbeli képviselő-testülethez. 1933-ban a testület nem ellenezte a telep önállóvá válását, de feltételei voltak. Úgy rendelkezett, hogy a štúrováiak önálló községet alapíthatnak a saját tulajdonukat képező területen, de az anyaközség a községi vagyonból nem hajlandó semmit sem átadni, a községi adósságok és egyéb kötelezettségek pedig „*hold-szám*“ arányban lesznek elosztva. Az új község megalakításával, tehát Štúrová kolónia Ekeltől való elszakadásával járó kiadásokat kötelesek ők maguk felvállalni. A korabeli állapotok szerint a községi alkalmazottak bérét továbbra is kifizetik, és mivel a körjegyzőségtől való elszakadás lehetetlen, a jegyző illetményéhez is hozzá kell járulniuk.¹⁶² A képviselő-testület a meghozott határozattól a továbbiakban sem tért el. Ezek a feltételek a telep számára teljesíthetetlenek voltak, így az önállósulás rendre megghiúsult. Pedig már egy 1932-es községi jelentésben, ahol a nemzetiségi összetételről adtak értesítést (85% csehszlovák, 15% magyar), Štúrová már úgy szerepelt mint leendő község.¹⁶³

---

¹⁶⁰ Özv. Bohos Józsefné szíves közlése alapján.

¹⁶¹ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1929. augusztus 26., 52 k.gy. 944/1929 sz.

¹⁶² Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1933. október 26., 75/933 k.gy.1934/33 sz.

¹⁶³ Štátny archív v Nitre, pobočka Komárno, Výkaz o výške národnosti v budúcej obce Štúrová, fond: NÚE 3826/1932, 4. doboz.

1936-ban intenzív levélváltás kezdődött a Komáromi Járási Hivatal és az Ekei Jegyzői Hivatal között. Három levél íródott a kolónia önállóvá válási törekvésének ügyében a járási hivatal felől, és egy válaszlevél az ekeli hivatal részéről.

A Komáromi Járási Hivatal kérvényezte az Ekei Jegyzői Hivataltól, hogy az Országos Hivatal rendelete értelmében minél előbb lépjen a fenti tárgyban, megjegyezve, hogy ez az ügy már évek óta húzódik. Mivel az ekeli hivatal e levélre nem válaszolt, és nem is intézkedett, a Komáromi Járási Hivatal vezetője „meginti” őket, mivel nem voltak elég gyorsak ez ügyben. Egy újabb levél már arra figyelmeztette az ekeli hivatalt, hogy az ügyintézés további halasztást nem tűr, ezért szíveskedjenek „intenzívebben foglalkozni” a feladattal. Az Ekei Jegyzői Hivatal ezek után válaszlevelet intézett a komáromi hivatal felé, melyben azt kifogásolta, hogy a járási hivatal a štúrovái kolónia önállósodása tárgyában nem csatolta a pozsonyi Legfelsőbb Bíróság beleegyezését. Ezért az e tárgyra vonatkozó kérvényt az ekeli hivatal átutalta az illetékes „felsőbbségeknek” [vrchnostiam]. Úgy rendelkeztek, hogy a kolónia önállóságra való törekvésének kérelme mindaddig az ekeli jegyzőségen fog „pihenni” [odpočívať], amíg az említett irat Pozsonyból meg nem érkezik.¹⁶⁴

Az önállósodási törekvéssel kapcsolatos utolsó bejegyzés a községi jegyzőkönyvben 1937 elején történt. Ugyanekkor kérték Štúrová villamosítását is. Ezt a képviselő-testület jogosnak ítélte meg, azonban Štúrová telep küszöbön álló önállósodásáig ezzel az üggyel tovább nem foglalkoztak. A jogos kérést az önállósodás időpontjáig elnapolták.¹⁶⁵

A második világháborút követően, és a későbbiekben is, voltak a telep részéről önállósodási törekvések, de nem nagy sikerrel. A képviselő-testület mindig ellenállt a kolónia ilyen kérésének, mindig a település – mind Ekel, mind Štúrová – lakosainak az érdekeit helyezve előtérbe. Ennek következtében Štúrová a mai napig Ekelhez tartozó település.

III. 5. ŠTÚROVÁ LAKOSAINAK MINDENNAPJAI

A kolónia lakossága az önállóságra való törekvésen és az iskola létrehozásán kívül tervezte az ekeli illetőség megszerzését, valamint a két települést egymással összekötő út és a kanálison átívelő híd megépítését. Megérkezésükkor a margitmajori telepesek a réti úton lévő fák kivágását kérték, amit a képviselő-testület nyilvános árverésre bocsájtott.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Štátny archív v Nitre, pobočka Komárno, fond: NÚE 3826/1932, 1. levél: 2199/1936 sz., 2. levél: 15988/1936 sz., 3. levél: 18793/1936 sz., 4. levél: 3087/936 sz., 4. doboz.

¹⁶⁵ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1937. február 10., c. 35/1937 kgy.

¹⁶⁶ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1923. február 12., 15.kgy.sz.

A margitmajori telep lakosai nemcsak a község kötelékébe való felvételüket kérték, hanem – már 1923 elején a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságból érkezett reemigránsok – állampolgárságuk kilátásba helyezését is. A községi jegyző javasolta kérelmük elfogadását, mivel a nevezettek szlovák nemzetiségű kolonisták, és a község területén vagyonnal – földbirtokkal – rendelkeztek, a köztársasággal lojálisak, politikailag pedig megbízhatóak voltak. A községi bíró viszont – ez ügyben is – a kérelem elutasítását indítványozta a jegyző javaslatával szemben, hiszen ezek az emberek csak 1922 tavaszától laktak a faluhoz tartozó „rítén“, és a község terheihez még soha nem járultak hozzá, erkölcsi előéletüket nem igazolták, valamint szerb honpolgárok voltak. Így a telepesek kérelmét a képviselőtestület egyhangúlag elutasította.¹⁶⁷ Az adott törvények alapján a nagy megbecsülésnek örvendő dr. Erdélyi Pálnak, Erdélyi János fiának – aki ekeli ingatlannal is rendelkezett –, sem hagyta jóvá a képviselő-testület az ekeli illetőséget.¹⁶⁸ A döntést nem nemzetiségi hovatarozás alapján bírálták el.

Az ekeli illetőséget legelőször Ožváth Ondrej kolonista és családja kérvényezte, és ennek lehetőségét 1926-ban a képviselő-testület kilátásba helyezte. *„Ekel község képviselőtestülete egyhangú határozattal kimondja, hogy Kisáč községben 1886. év febr. 11-én született Ožváth Ondrej kolonista ekeli lakosnak s családjának az ekeli illetőséget kilátásba helyezi azon esetre, ha csehszlovák honpolgárságot nyerne, s nincs kifogása az ellen, hogy nevezett részére a csehszlovák honpolgárság megadassék.”*¹⁶⁹

Širka Juraj és családja még 1923-ban kérvényezte az ekeli illetőséget, amelyre csak 1932-ben, közel 10 év után került sor azzal a feltétellel, ha a „*Jugoszláv Királyság*” [a jegyzőkönyvből] kötelékéből el lesznek bocsátva, és a Csehszlovák Köztársaságban megszerzik állampolgárságukat.¹⁷⁰ Ezek szerint a Širka családnak 1932-ben még nem volt csehszlovák állampolgársága.

A községi jegyzőkönyveknek az önállóságra való törekvés mellett másik állandó visszatérő témája az útépités volt. A telepesek kérték az anyaközségtől egy megfelelő út kiépítését Ekelből Štúrovába, amelynek előkészítése éveken át húzódott. Az ekeli római katolikus templomtól a kolóniáig húzódó makadám útnak a kiépítését 6 kilométer hosszúságban a testület teljesíthetetlennek tartotta még a kilátásba helyezett vármegyei segély ellenére is, mert ez évekre leterhelte volna a falu költségvetését. A községi jegyző most is más állásponton volt. Szerinte a község érdeke az, hogy a délről északra húzódó és a közforgalomba bekapcsolódó út megfelelő legyen, és a helybeli lakosok, akár a fuvarozásból is,

---

¹⁶⁷ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1923. december 6., 93. kgy. 1987/923 k.sz.

¹⁶⁸ Uo.

¹⁶⁹ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1926. december 2. 81.kgy. 2280/926 sz.

¹⁷⁰ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1932. november 12., 51/932.kgy.

hasznot húzhassanak. Az igazság az volt, hogy ezt az utat a helybeliek ritkán használták volna. Az egyik képviselő-testületi tag álláspontja szerint „*a jelzett út csupán Štúrová kolóniába vezet, azon túl nincs összeköttetése a Gúta – Érsekújvári útvonallal, s ezen Gúta – Érsekújvári vonal ismét nagy kerülővel közelíthető meg. A jelzett út kiépítése legelső sorban is állami érdeket képezne, mert a Dunától Nagykeszin, Ekelen és Štúrován keresztül dél-északi irányban jó összekötő vonal lenne, de csak akkor, ha a Gúta Zem. Ócai vármegyei úttal összeköttetést nyerne. Mint helyi összekötő út nem bír akkora fontossággal, hogy az makadám alappal legyen készítve, és a község 129%-os pótdóval terhelje magát 4 éven keresztül.*”¹⁷¹

A két települést összekötő út kivitelezése ugyan a falu részéről folytatódott, e célra a község költségvetéséből 7500 koronát biztosított, de mindezt olyan kitéttel, hogy ha Štúrová önálló községgé alakulna, akkor azt az új településnek saját költségvetéséből kell majd visszafizetnie.¹⁷² Így az útszakasz a harmincas évek elejére megépült, de nem makadám út minőségében.

Az út megépítését követő években új híd építésére került sor a falut Štúrovával összekötő úton a kanális fölött, melyhez a telepeseknek, mint a község egyenrangú lakóinak is hozzá kellett járulniuk. Ekkor a kolonisták nevében Hliva Ondrej kérte a hídépítési munkákhoz való hozzájárulásuk felmentését, mivel a štúrovái telepések nagy része a telepet el akarta hagyni, és a majd odatelepülők helyett e munkát nem szerették volna elvégezni.¹⁷³

Hliva Ondrej, a telepések szószólója 1927-től volt a képviselő-testület tagja, amelyben mint a telep „vezetője” kapott helyet. Amikor elköltözött a kolóniáról, helyét Jány Štefan póttag vette át.¹⁷⁴ Tehát a telepeseknek 1927-től képviselője volt a község vezetésében.

IV. BEFEJEZÉS

A müncheni egyezmény meghatározta Csehszlovákia sorsát, ebből kifolyólag Szlovákiaét is. 1938. november 2-án az első bécsi döntés értelmében a magyarok Felvidéket visszacsatolták Magyarországhoz. Ezeken a területeken katonai közigazgatást vezettek be, amely folyamatos nyomást gyakorolt a telepésekre, hogy otthonaikat minél hamarabb elhagyják. A telepések számára nyilvánvalóvá vált, hogy sorsuk megpecsételődött. Megkezdődött a részleges elván-

---

¹⁷¹ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1926. november 30., 75. kgy. 1909/926 sz.

¹⁷² Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1929. augusztus 26., 66.kgy. 1375adm/1929 sz.

¹⁷³ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1927. április 9., 27 kgy.

¹⁷⁴ Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve. 1928. augusztus 26., 72.kgy. 1713 adm/1928 sz.

dorlás. A telepes családok magukkal vihették ingóságukat, a szállításhoz vagon is igényelhetek.

Nem volt ez másképp a štúrovái telepesekkel sem. 1938 karácsonyáig nekik is el kellett hagyni a kolóniát. Ingóságukat, vagyonukat magukkal vihették. Az 1930-as népszámlálási adatok szerint Ekelnek összesen 1721 lakosa volt. Ebből 1409 magyar nemzetiségű, 243 csehszlovák nemzetiségű volt, (a többi német és zsidó). Az 1941-es adatok 1495 lakost említenek, amelyből 1484 magyar mellett – miután a telepesek közben eltávoztak – már csak 9 volt szlovák nemzetiségű.

A cseh és morva családok általában a szülőföldjükön megtartott birtokaikra tértek vissza. Az északról érkező szlovák telepesekről a szlovák kormánynak kellett gondoskodnia. A szlovák kormány – 1938. november 29-i rendeletében – a kiüldözött, lakhelyük elhagyására kényszerített telepeseket nagy- és középbirtokokon helyezte el. Szlovákia kötelezte magát arra, hogy 1939. október 31-ig befogadja az összes kiutasított kolonistát.

A štúrovái telepesek helyére az ONCSA-akció keretén belül nagycsaládosokat helyeztek Gútáról, Megyercsről és az anyaközségből, Ekelről. Az ekeli nagycsaládosok név szerint Bohos Pál, Németh Lászlóné, Varjú János, Csicsó László és Simon József voltak.

A Komárom környéki kolóniákra a szlovákok többsége 1945 után visszatért, és elfoglalta korábbi birtokait. A birtokhoz jutott magyar nagycsaládok nem sokáig élvezhették jobbra fordult helyzetüket, hiszen a háború befejeztével a telepesek egy része Štúrovába is visszaköltözött. Így nekik is vissza kellett térniük előző lakhelyükre.

Hogy a csehszlovák állam hathatós segítségével támogatott telepítési akció mennyire érte el célját, arról többféleképpen vélekedhetünk. Tény, hogy a kolonizáció a korábbiakhoz képest másodrangúvá vált, és az is, hogy sok pénzébe került az államnak. Etnikai szempontból viszont nem tudta hathatósan megváltoztatni ezeket a területeket. Ahhoz azonban elég volt, hogy az addig színmagyar lakosságú falvakat megbontsa. Az első köztársaság alatt idetelepített kolonisták gyermekei, unokái részben ma is itt élnek, és ezt a helyet tekintik otthonuknak. Vannak akik elmagyarosodtak, leszármazottaik magyar iskolába járnak, és vannak, akik ragaszkodnak nemzeti identitásukhoz.

A két település, Ekel és Štúrová között soha nem voltak nemzetiségi konfliktusok, a falubeliek „rendes embereknek” tartották őket. Ennek ellenére mégis bizonyos fokú távolságtartás figyelhető meg. A fiatalok ritkán járnak be a faluba szórakozni, ritkán házasodnak ekelivel. A többségében szlovák nemzetiségű gyermekek nem az anyaközségben lévő óvodába és iskolába járnak, hanem a szomszédos Megyerecs, illetve Nemesócsa szlovák tannyelvű óvodájába és iskolájába. A kolónia külön rendez gyermeknapot és sportnapot, sőt, a 80-as évek végéig még külön kultúrházuk is volt.

A nyolcvanas évektől a kilencvenes évek közepéig a kolónián elvándorlás volt tapasztalható. A lakosság száma – a kolonizáció idejéhez képest – egyharmadára csökkent. Egyedüli munkalehetőséget az 1950-ben a telepesföldről

megalakult termelőszövetkezet utódja nyújtott. A harmincas években a kolonista birtokokon meghonosodott szabadföldi paprikatermesztés a kertészet egyik fő ágazata lett.

Az, hogy mára már csak egy-két ház áll üresen, annak köszönhető, hogy többségüket a Štúrovából elszármazottak átépítették, és sok esetben hétvégi házként tartják fenn. Az eredeti építésű házak közül már csak egy viseli a húszas évek kolonista házaira jellemző jegyeket.

A település mindvégig megtartotta különállását függetlenül attól, hogy máig az anyaközség része.

V. FELHASZNÁLT IRODALOM

I. Levéltári források

1. Štátny archív v Nitre, pobočka Komárno

Obecné svedectvo

Povolené stavby

Výkaz školopovinných detí

Súpis školopovinných dietok

Výkaz škôl

Výkaz o výške národnosti v budúcej obce Štúrová

2. Ekel község képviselő-testületi közgyűlési jegyzőkönyve 1918-1939

II. Internetes források

1. Kárpát-medencei Magyar Kutatási Adatbázis

http://adatbazis.mtaki.hungary.com/?mtaki/_id=105378&settlement

2. Fórum Intézet, Somorja

<http://www.forumint.sk>

III. Szakirodalom

A (cseh)szlovákiai magyar művelődés története 1918-1998 I., szerk: Tóth László, Budapest, Ister, 1998.

Angyal Béla: Érdekvédelem és önszerveződés, Dunaszerdahely, Lilium Aurum, 2002.

Bél Mátyás: Komárom vármegye, Pozsony, Kalligram Könyvkiadó, 1996.

Benye Ferenc: Historia Parochiae, Ekel, 1927.

Ekeli Látnivalók, szerk. Szénássy Árpád, Komárom, Komáromi Nyomda és Kiadó Kft. 1996.

- Fényes Elek*: Komárom vármegye leírása, Pozsony, Kalligram Könyvkiadó, 1994.
- Gyönyör József*: Terhes örökség, Bratislava, Madách-Posonium, 1994.
- Hantos László*: Szlovenszko és a szlovenszkoí magyar gazdaság helyzete. In. Új Élet 1935/9-10., 451-458.
- Ipolyi Arnold*: Csallóközi úti-képek, Pozsony, Kalligram Könyvkiadó, 1993.
- Kamenec, Ivan*: Trauma, Budapest, Nap Kiadó, 1992.
- Komlóssy Ferencz*: Az Esztergom Főegyházmegyei római katolikus iskolák története, Esztergom, 1886.
- Kováč, Dušan*: Szlovákia története, Pozsony, Kalligram Könyvkiadó, 2001.
- Kovács László – Simon Attila*: A magyar nép története a 20. században, Dunaszerdahely, Lilium Aurum, 2006.
- Kulcsár Cecília - Kulcsár Nándor*: Községi Krónika, Ekel 1980.
- Magyarok Csehszlovákiában 1918-1938, szerk. Borsody István, Somorja, Méry Ratio, 2002.
- Machnyik Andor*: Csallóköz, Komárom-Csehszlovákia, a szerző saját kiadása, 1935.
- Machnyik Andor*: Csallóköz, Pozsony, Kalligram Könyvkiadó, 1993.
- Pogrányi József*: Tudós Hetényi János és kora, Budapest, Apollo irodalmi r.t. 1908.
- Popély Árpád*: A Lévai járás etnikai arculata a csehszlovák telepítési politika és a reszlovakizáció tükrében, In. Kisebbségkutatás, 12. évf., 1. szám, 2003.
- Popély Árpád*: Trianon etnikai következményei a Felvidéken, különös tekintettel a magyar nyelvterület szláv kolonizálására, Studia Caroliensia, IV/2003 1-2.szám, 43-60.
- Popély Gyula*: Népfogyatkozás, Budapest, Regio, 1991.
- Popély Gyula*: Ellenszélben, Pozsony, Kalligram Könyvkiadó, 1995.
- Romsics Ignác*: A trianoni békeszerződés, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.
- Simon Attila*: K niektorým aspektom kolonizácie južného Slovenska v období prvej republiky, In. Historický časopis,[55,2,2007], 289-308.
- Simon Attila*: Kolonizáció Dél-Szlovákiában a két világháború között, PhD Disszertáció, Pécs, 2005.
- Szarka László*: A /cseh/szlovákiai magyarság nyolc évtizede 1918-1998, Budapest, Ister, 1998.
- Szénássy Zoltán*: Komáromi Olympos, Pozsony, Madách Könyv- és Lapkiadó, [s.a.]
- Varga Kálmán*: Telepesfalvak, kolóniák Komárom környékén /1919-1950/, Regio. 3. 1992.2., 59-74.
- Vígh Károly*: A szlovákiai magyarság sorsa, Budapest, Bereményi Könyvkiadó, [s.a.]

VI. MELLÉKLETEK

Az ekeli községháza.

Štúrová lakosai a 20-as évek végén.

Checné povelctvo

okypisuvná obecná rada ľudovoerna
severia ž Ondroj Džvath kvaništa
čelohi vyntel nu usoni pustakoy Mavrit
miv - vesicu maja 1922 žučil vylovit
dom u stavenie škveil v oktobri 1922.
číslo sveto novio domu je 446.

Očičasne svetiame že menovaný kelenis-
ta i povelnie ž staveniu vyššieho domu
žiadost podal ten v roku 1923 a dostal
ten v tomže roku od okresného úradu
komarnianskeho stavosne povelnie pod
č. 6209/223.

v Ekeli dňa 23. ho aprila 1924

M. M. M.
Poverený starosta obštatského úradu

Kiss János
starosta

Községi tanúsítvány.

STAVEBNÉ A BYTOVÉ
DRUŽSTVO
KOLONISTOV NA BUKOVINĚ
z. ú. s. r. o.
BRATISLAVA

Bratislava, dňa 14. října 1931.

NAČISTORPŠKÁ CESTA 89 - TEL. 209

Č.
V kolonii Margitussjer,
Povolení stavby a potvrzení o započatí a skončení
stavby - obřevací povolení.
Přílohy:

Tit.

O b e c n í ú ř a d ,

E k e l .

Podepsané družstvo vystavělo v r. 1922 a 1923 / 4-obytné a hospodářské budovy pro 22 čekatělů na kolonii Margitussjer. Obřevací povolení vystaveno Okresním úřadem v Komárně, nějakým však nedopřetením pouze na 20 domků, tž potvrzení o započatí a dokončení staveb diferuje v počtu staveb, takže je družstvo nuceno, aby uvedlo celou věc do pořádku požádati Vás uctivě, aby ste provedli nové řetení komisionální na místě esněn a jelikož stavby odpovídají ustanovení § 13 - 56 šupního stavebního řetututu šupy komáranské číslo 52 kgy z r. 1904 a poněvadž proti stavebnímu řetututu činěny nebyly, aby ste lsekavě potřebně nápisnicese Okresní úřed v Komárně předložili, aby tž mohl na základě toho vydati povolení stavební na sřevacíj 2 domky / dňa 20. XII. 1923 dodatečně vydati povolení k stavbě 20 domků pod ř. 18816/1923. /

- Jelikož stavby s to:
13 domků	Behás Štefan, nyní Plachý Josef
	Jsšo Jan ✓ Plachý Hynek
	Záhumenský Št. ✓ Jedlička František = <i>Klíčák Alois</i>
	Mesár Jan ✓ Kylián Štefan
	Sikrčín Adam ✓ Ircovský Rudolf
	Dobisš Štefan ✓ Měsíček František
	Sitaj-Pavlech ✓
	Adam ✓ Plachý František
	Hlaský Jan ✓ Koneček Jan ✓
	Jány Michal ✓ Dohnal Josef
	Jány Josef ✓ Hašák-Klément
	Sokroš Štefan ✓ Páskars Jan
	Jány Jan ✓ Mikus Jan
	Pecen Štefan ✓
- započali se stavbou do 31. XII. 1923 a tato dokončili do 31. XII. 24;
šále
- 9 domků:
	Blaho Pavel ✓
	Mihelík Jan ✓
	Šslák Jan ✓
	Ožvat Ondrej ✓
	Kahún Pavel ✓
	Šiška Daniel ✓
	Kunda Samuel ✓
	Svrčeková Zuzana ✓
	Francietti Michal ✓ <i>Koneček Jan, ml. a manžel Ondrej</i>

Építkezési engedély. 2/1

Správa štátnej ľudovej školy v Štúrovom

Čís. j. 145. / 1926.

Štúrovo, dňa 27. listopadu 1926.

Predmet. Výkaz o nepísaných školo-
povinných dieťoch v šk. roku
1926-27.

A. Čís. 2128. zo dňa 19. listop. 1926.

P. J.

Npársky Úrad

v Šteli.

Odpovedajúce na Vaš prpis zo dňa
19. listop. 1926. Čís. 2128. oznámujem, že v uvedenom období
nemáme na svojom zozname dieťa školopovinné, ktoré by ne-
bolo zapísané v tomto šk. roku.

Okrem zoznamu školopovinných dieťoch,
ktorý bol Vaším úradom koremenovanej sprave doručený,
vielo sa, že do zoznamu neboli zaradené štyri školopovinné
dieťa pod: Michal Páček, Mania Páčeková, Hermína
Páčeková a Mária Fladká. Na vyrovnanie konaní
spravy školy tieto dieťoch sa na zápis dostavili na tomto
čase riadne navštevujú vyučovanie!

Otto Páček
správca školy

A štúrovái népiskola jelentése 1926-ból.

Vzorka A

(K výzovu ref. ministerstva školstva
a nár. osvety č. 27.000/26.)

Otec: *Ehel Štúrov* okres (okrsok): ulica:
Meno: kopanice, lazy: nám.:
Názov školy: *Štátna ľudová jednotriedna škola v Štúrovom*

Výkaz školopovinných detí

zapísaných do školy v škol. roku 1929—1930, zostavený dľa ich bytov*).

Číslo domu	Priezvisko a krstné meno školopovinného dieťaťa	Vek (rok) dovŕšený dňa 1./IX.	Meno a zamestnanie (povolanie) toho, u koho dieťa býva	Poznámka
263	<i>Jani Štefan</i>	6	<i>Štefan Jani, obhospodník</i>	
266	<i>Pasderová Františka</i>	8	<i>Jani Pasdere, roľník</i>	
266	<i>Pasderová Anna</i>	13	- - -	
267	<i>Plachá Anastácia</i>	11	<i>Antonín roľník Plachý</i>	
269	<i>Mrkus Jan</i>	9	<i>Jani Mrkus, roľník</i>	
269	<i>Mrkusová Maria</i>	11	- - -	
270	<i>Šotmal Karol</i>	8	<i>Josef Šotmal, roľník</i>	
272	<i>Meričková Hedvika</i>	11	<i>Kačinský, roľník Meriček</i>	
275	<i>Hylan Josef</i>	13	<i>Štefan Hylan, roľník</i>	
278	<i>Pari Josef</i>	8	<i>Karol Pari, kováč</i>	
278	<i>Pari Jan</i>	6	- - -	
282	<i>Osvatová Anna</i>	9	<i>Andrej Osvat, roľník</i>	
290	<i>Janiča Antonín</i>	11	<i>František Janiča, roľník</i>	

Jelentés a štúrovái iskolaköteles gyerekekről az 1929/30-as tanévből. 2/1

Císlo domu	Priezvisko a krstné meno školopovinného dieťaťa	Vek (rok) dovŕšený dňa 1./IX.	Meno a zamestnanie (povolanie) toho, u koho dieťa býva	Poznámka
291	Lorencovd Božena	6	František Lorenc, rolník	
- - -	Lorenc Jan	11	- " -	
- - -	Lorenc Josef	12	- " -	
294	Balaková Klára	6	Jan Balak, rolník	
- - -	Balak Fedor	7	- " -	
- - -	Balak Jan	9	- " -	
295	Duriš Miloš	6	Samuel Duriš, rolník	
- - -	Durišová Božena	8	- " -	
296	Blahová Anička	6	Jaroslava Blahová, rolník	
297	Žižková Adela	7	Daniela Žižková, rolník	
- - -	Žižka Julius	10	- " -	
	Spolu najstaršie do 1. IX. 1929 -		24 detí	
	Lúčovo, dňa 4. II. 1929			
			Blahová, správna slob.	

Jelentés a štúrovái iskolaköteles gyerekekről az 1929/30-as tanévből. 2/2

V ý k a z škôl

V budúcej obci Štúrovej

Bude tak, ako je: 1 slovenská ľudová škola.

V materskej obci Ekel zostanú nasledovné školy:

1 r.kat. ľudová škola dvojtriedna /maďarská/

1 ref. ľudová škola dvojtriedna /maďarská/

1 obecná škola jednotriedna /ktorá sa sriadi v 193

Mimo toho dosavádna obec Ekel prispieva na štátnu ľudovú

školu na Boďa-lúkach, asi 24% vecného nákladu.

Náklady na školstvo na kolónii Štúrovej si sama kolónia
znášala. Taktiež vydržovali si samé i cirkve. K bodarétskej
škole, ako i k obecnej škole, ktorá bude teraz sriadená ~~plati~~ celá dosavádna obec.

v Ekeli, dňa 8. novembra 1934

ved. notár

[Handwritten signature]

3826/1934

Jelentés az ekeli és a štúrovái iskolákhelyzetéről, 1934.

OKRESNÝ ÚRAD V Komárne

Číslo: 2199/1936.

Komárno, dňa 27. jan. 1936

Predmet: Obec Ekel, -Štúrovo, -osamostatnenie kolónie

Štúrova, -doplnenie spisov.

K čis. 3825/1934.

Príloha: sväzok.

Notársky úrad

v E k e l i.

Zasielam Vám všetky spisy, aby vo veci bolo pokračované podľa priloženého nariadenia krajinského úradu zo 16. I. 1936 čis. 321.874/5-ex. 1936.

Príležitostne buďte prineste spisy, alebo z inej príležitosti tam u Vás v úrade poraďte sa s referentom veci, z ohľadu na to, že vec sa už od rokov ťahá.

Za okresného náčelníka:

Kováč

A Komáromi Járási Hivatal levele az Ekeli Jegyzői Hivatalnak.

OKRESNÝ ÚRAD V KOMÁRNE

Komárno, dňa 20. augusta 1936.-

Číslo: 15988/936.-

Predmet: Obec Ekel, - osamostatnenie kolonie

"Šturovo". - lehoty

K. č. 376/36.-

Notársky úrad

v Ekeli.-

Všetky spisy zasielam na súrne doplnenie podľa obež.Krajin.úradu č. 231.Krajin.Vest.č. 20/933.- a ob.č. 299/35., ako t uvádza bod 2-5./ pripojenej úpravy Krajin.úradu zo 16. jan.1936. č. 321.87 5-1935. Keďže ide len o kancelárske vybavenie, -lehotu na predloženie spisu určujem v 15 dňoch. Žiadne predĺženie lehoty nebude povolené, ani odklad vybavenia trpený.-

Za okresného notára:

1670
... gr. p. n. l.

A Komáromi Járási Hivatal levele az Ekeli Jegyzői Hivatalnak.

OKRESNÝ ÚRAD V Komárne

Číslo: 1B.793/1936.

Komárno, dňa 12. septembra 1936.

Predmet: Obec Ekeli, osamostatnenie kolonie

Šturova.

K. čís. 376/36.

Kotársky úrad

Ekeli.

Žiadam Vás, raďte sa vecou, ktorej spisový číslo 10.VIII.
t.r. boli Vašmu úradu zaslané, intenzívne zaoberať a ako len
možno, čo najekôr vybavenie sem predložiť.

Za okresného náčelníka:

A Komáromi Járási Hivatal levele az Ekeli Jegyzői Hivatalnak.

24. septembra 1936

3087/936
Obec Ekel-osamostatnenie kolonie.
Obec Ekel-osamostatnenie kolonie.

18.793 6

O k r e s n é m u ú r a d u

K o m á r n o

K predmetnej veci hlásim, že pri žiadosti o osamostatnenie kolonie Šturovo nebol dosiaľ pripojený súhlas vrchného súdu v Bratislave tak, ako to predpisuje vl.nar.č.64/930 Sb,zák.a nar.

Táto žiadosť bola dnešného dňa príslušným vrchnostiam predložená a celá záležitosť bude musieť do vybavenie tejto záj pri tun.notárstve odpočívať, keďže po dojení súhlasu od vrchného súdu bude vec Vašemu úradu bezmeškania predložená.

not.adj.

Az Ekeli Jegyzői Hivatal válaszlevele az előzőkre.

Štúrová.

Harangláb, háttérben az iskola.

A štúrovái iskola.

Telepesház melléképülettel.